

Radna grupa za obrazovanje (RAN EDU)

Vodič za programe obuke

»Efektivni pouzdani nastavnici i ostalo nastavno osoblje«

Ovaj rad su napisali **Steven Lenos i Marjolein Keltjens** iz Centra za izvrsnost Mreže za podizanje svijesti o radikalizaciji.

Stavovi izraženi u ovom radu pripadaju isključivo autorima i ne moraju uvijek odražavati stavove Centra za izvrsnost Mreže za podizanje svijesti o radikalizaciji, Evropske komisije ili bilo koje druge ustanove ili učesnika u radnoj grupi RAN EDU.

Izjave zahvalnosti

Posebnu zahvalnost zaslužuju vođe radne grupe RAN EDU Karin Heremans (BE) i Michèle Hassen (FR) zbog svog doprinosa u izradi ovog vodiča i kao predsjedavajući zasjedanja radne grupe RAN EDU u Helsinkiju (1–2. marta 2017).

Ovaj vodič je napisan u suradnji s učesnicima sastanka u Helsinkiju: Patrick Wolf (AT), Bruno Sedran (BE), Igor Đorđević (HR), Jesper Holme Hansen (DK), Szilvia Kalman (COM), Jan Löfstrom (FI), Aija Korteesmaa (FI), Satu Elo (FI), Maria Edel (FI), Leena Malkki (FI), Bram Edel (FI), Daniel Sallamaa (FI), Pierre Carrolaggi (FR), Karen Prévost-Sorbe (FR), Manfred Diekenbrock (DE), Mark Medebach (DE), Alexandra Vassiliou (EL), Veszna Wessenauer (HU), Mary Ryan (IE), Igor Kitaev (IT), Jennie Holck-Clausen (NO), Sylvia Ondrisova (SK), Mieke Bernaerts (NL), Fleur Nollet (NL), Stijn Sieckelinck (NL), Rob Hommen (NL), Abigail Clay (UK), Alan Fraser (UK), Geraint Evans (UK), Jon Nicholas (UK) i Ted Huddleston (UK).

Uvod

Budimo realni. Činjenica je da se škole i njihovo osoblje suočavaju s radikalizacijom i problemima koji su s njom povezani ili vode ka radikalizaciji. Mnogi nastavnici ulaze u žestoke rasprave sa studentima koji izražavaju ekstremna mišljenja. Vodeći izazovne razgovore oni mogu pokušati diskutirati o osjetljivim temama i pozabaviti se ponašanjem učenika u svojim učionicama. Ili ako se jedan od učenika počine upadljivo povlačiti ili udaljavati, nastavnici možda neće biti sigurni kakvo će djelovanje uslijediti. Pojedine škole doživjele su gubitak učenika koji su otišli u takozvanu Islamsku državu. Škole zaista smatraju da je neophodno i da moraju djelovati, pa žele imati ulogu u tome. Ovo je jasno navedeno u Manifestu o obrazovanju u okviru Mreže za podizanje svijesti o radikalizaciji (RAN)¹.

Međutim, škole i osoblje moraju biti opremljeni da bi to napravili pravilno. Kao što je objašnjeno u tematskom dokumentu Mreže za podizanje svijesti o radikalizaciji „Uloga obrazovanja u sprečavanju radikalizacije“², nastavnici su u poziciji da potiču demokratske vrijednosti u učionici. Ako se to ne može učiniti u školi, društvo je u nevolji.

U svjetlu sve veće polarizacije i „novih“ pojava kao što je vjerski motiviran ekstremizam, mnogi nastavnici izražavaju zabrinutost zbog nedostatka znanja, vještina i samopouzdanja da bi adekvatno reagirali na izazov. Kao što je to rečeno na sastanku Mreže za podizanje svijesti o radikalizaciji „Školski rukovodioci i sprečavanje radikalizacije“³, školski rukovodioci su pod pritiskom da uspostave ravnotežu u stvaranju pravog okruženja za ovako teške razgovore. S jedne strane, željeli bi da učenici imaju prostora za slobodno izražavanje svojih osjećaja i da istraže ponekad suprotstavljene ili nedemokratske stavove. S druge strane, oni moraju upravljati potencijalno negativnim, pa čak i bijesnim reakcijama roditelja, kolega, štampe i političara. Od direktora škola također se zahtijeva da zaštite fizičku i mentalnu sigurnost svih učenika i nastavnog osoblja.

Da bi nastavnici, direktori i ostalo nastavno osoblje ispunjavali svoje uloge i bili pripremljeni i osnaženi, obuka je od ključnog značaja. Programi obuke na temu radikalizacije se eksponencijalno povećavaju: javljaju se u različitim oblicima, a njihova kvaliteta varira. Stoga koje su vrste obuke na raspolaganju? Kako izabrati? I u što uložiti vrijeme i novac? Radna grupa RAN EDU raspravljala je o ovim temama na svom sastanku u Helsinkiju (Finska) 1. i 2. marta 2017. godine, a podaci za ovaj vodič o programima obuke omogućeni su udruženim naporima.

-
- 1 Videti https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/docs/manifesto-for-education-empowering-educators-and-schools_en.pdf (Mreža za podizanje svijesti o radikalizaciji. (2016). RAN PREVENT: Manifesto for education – empowering educators and schools)
 - 2 Videti https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/role_education_preventing_radicalisation_12122016_en.pdf (Mreža za podizanje svijesti o radikalizaciji. (2016). RAN issue paper: ‘The role of education in preventing radicalisation’)
 - 3 Videti https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-edu/docs/ex_post_paper_ran_edu_antwerp_19-20_04_2016_en.pdf (Mreža za podizanje svijesti o radikalizaciji. (2016). RAN EDU ex post paper: ‘School leaders and prevention of radicalisation: setting the conditions for a safe and democratic environment’)

Pogled RAN EDU na radikalizaciju

Termini kao što su radikalizam, radikalizacija, ekstremne ideje i ekstremisti obično izazivaju veliku pometnju, a ponekad čak i žestoku raspravu. Ovaj rad je pokušaj da se uvede jezik koji reflektira RAN, a **također** služi i prosvjetnim radnicima koji rade s omladinom.

Važan dio podučavanja jeste priprema studenata da se suoče s kretanjima u društvu. Mladi ljudi koji su na pragu punoljetnosti i statusa odraslih državljana osporavaju ideje, ispituju granice i izražavaju svoja mišljenja, ponekad suprotstavljena. Škole moraju biti sigurno mjesto na kojem će se raspravljati o navodnoj nepravdi i razlozima za zabrinutost te izražavati agitacija ili ljutnja. U takvom okruženju zdrava količina radikalizma nije razlog za zabrinutost. Radikali pokreću promjene i bore se za socijalnu pravdu. Da nije bilo radikala koji su osporavali sistem i status quo, danas ne bi bilo ni ženskih prava, ni fundamentalnih prava niti politike za održivi razvoj i zaštitu okoliša. Škole moraju biti mjesto za izražavanje radikalnih ideja, pa čak i ekstremnih mišljenja. Ali to se mora odigravati u sigurnom, pedagoškom okruženju, pod nadzorom obučениh nastavnika. To omogućava suočavanje i osporavanje radikalnih ideja, a mladi radikali se odvrćaju od puta koji bi ih mogao odvesti u ekstremizam, pa čak i u nasilje.

Stoga radikali i radikalne ideje sami po sebi nisu razlog za zabrinutost. Međutim, postoji realni problem s radikalizacijom, jer dovodi do kršenja ljudskih prava ostalih, do zločina iz mržnje, pa čak i ekstremističkog nasilja i terora. Ovaj oblik radikalizacije dovešće do toga da mladi ljudi ugrožavaju društvo, a vlastitu budućnost izlažu riziku.

Šta predstavlja ovaj vodič?

Ovaj vodič nije samo spisak svih postojećih programa obuke. On uvodi okvir za diskusiju o različitim opcijama za programe obuke i module obuke u programu ili planu za obuku nastavnika.

Naš pristup pitanju radikalizacije u školama dodjeljuje nastavnicima ulogu u zaštiti učenika od eksploatacije od strane regrutera i pripadnika ekstremističkih grupa koji vrše radikalizaciju. Nastavnici su edukatori i omogućavaju siguran prostor koji može potaknuti osjećaj pripadnosti državi, kritičko razmišljanje i izgradnju identiteta. To je najbolja linija obrane protiv ekstremističkih tendencija koje ugrožavaju vladavinu prava i osnovna prava u Evropi. Kada je riječ o nastavnicima i školama spremnim da ulože dragocjeno vrijeme i novac u obuku, nadamo se da će im ovaj vodič pomoći da razjasne što im je potrebno, što im nedostaje i što bi trebalo da traže.

Kreatori kurseva obuke i oni koji su zaduženi za politiku obuke nastavnika ili profesionalnog razvoja mogu koristiti **taksonomiju** kako bi utvrdili da li su kompetencije obuhvaćene.

Za obje stvari toplo preporučujemo usredotočavanje ne samo na radikalizaciju ili čak terorizam, već i na profesionalne uloge, na doprinose i ograničenja osoblja koje čeka obuku. Naposljetku, cilj je podizanje svijesti i „prijenos“: smisliti plan obuke i stvoriti okruženje koje omogućava svakodnevnu primjenu obuke na poslu.

1. Različite vrste obuke

„Obučavanje škola za sprečavanje radikalizacije i borbu protiv ekstremizma“ moglo bi se lako protumačiti kao „podučavanje škola kako da prepoznaju znakove radikalizacije“ ili „upućivanje nastavnika da promoviraju demokratiju“. Diskusije RAN EDU pokazuju da, iako ove vrste programa obuke zaista postoje, potrebno je više rada i obuke da bi se škole osposobile da ostvare svoj potencijal. Pregled programa obuke u različitim evropskim zemljama otkrio je tri tipa programa obuke:

- A. oni koji nude osnovnu obuku za jačanje i stvaranje otpornosti nastavnika;
- B. oni koji štite i stvaraju sigurne demokratske škole;
- C. oni koji pomažu u razvoju vještina za suočavanje s postojećim izazovima.

U okviru svake od tri grupe programa obuke moguće je prepoznati nekoliko programa obuke čiji se ciljevi učenja razlikuju. Te grupe se mogu koristiti za strukturu diskusije odlučivanja o obuci za škole. Svjesni smo da program obuke često može imati nekoliko ciljeva učenja istovremeno, kao i da postoje zapravo kombinacije nekoliko programa.

Postoji nekoliko tema i programa obuke koji su s njima povezani.

- A. Osnovna obuka za jače i otporne nastavnike
 - 1. ojačani i otporni nastavnici
 - 2. nastavnik kao facilitator za rasprave i grupne razgovore
- B. Zaštita i stvaranje sigurnih demokratskih škola
 - 3. svijest i razumjevanje rizika od radikalizacije i vrbovanja
 - 4. kako pretvoriti škole u siguran demokratski mikrokosmos društva?
 - 5. fizička sigurnost
- C. Vještine za suočavanje s današnjim izazovima
 - 6. medijska pismenost, lažne vijesti i zavjere
 - 7. obuka o depolarizaciji, tenzije u društvu, ulaganje u mir i socijalnu stabilnost
 - 8. bavljenje kulturama, religijom, ideologijom i identitetom.

A. Osnovna obuka za osnažene i otporne nastavnike

1. Osnaženi i otporni nastavnici

Zbog čega je ovo važno za škole?

Pod pritiskom roditelja, učenika i zajednice nastavnici moraju biti samouvjereni i osnaženi da bi uspješno radili na situacijama s kojima se suočavaju. Naravno, oni imaju lične predrasude u svojoj profesionalnoj ulozi i poseban izazov za njih će predstavljati suočavanje s pitanjima koja lično utječu na njih ili s pogledima koji se suprotstavljaju njihovima.

U svjetlu ovih izazova nastavnici moraju poznavati svoja ograničenja te biti samosvjesni i sposobni za samorefleksiju. Osim toga moraju izgraditi odnos sa svojim učenicima: učenici će naučiti više na osnovu toga kako su podučavani nego na osnovu toga o čemu se predaje. Stav je važniji od tehnike, a nastavnici etos na papiru mogu pretvoriti u etos u praksi.

Koji je cilj ove vrste obuke?

Ova vrsta obuke postavlja sljedeće ciljeve za nastavnike.

- Povećati svijest nastavnika o njihovoj unutrašnjoj viziji, vrijednostima i prednostima. Oni moraju razumjeti očekivanja i kompetencije koje su neophodne za njihovu ulogu;
- Poboljšati interaktivne vještine, komunikaciju, rješavanje problema i kritičko razmišljanje;
- Razvijati vještine koje olakšavaju diskusiju;
- Naučiti kako se moć efikasno i pravilno koristi;
- Učiti zajedno s kolegama i od njih te razmišljati, promatrati, diskutirati i podržavati međusoban profesionalni razvoj;
- Imati sposobnost da se zatraži podrška tima;
- Stvoriti sigurne i demokratske škole diskutirajući o realnim životnim problemima u učionici;
- Naučiti kako se postaje samokritičan i sposobna na samorefleksiju: „Kako postupam u različitim i zahtjevnim situacijama u učionici?“ Razmišljati o negativnim utjecajima etiketiranja. Pratiti ciklus „planiraj, uradi, provjeri i postupi“;
- Osjećati se samouvjereno, udobno i opušteno;
- Prihvatiti da niko nema sve odgovore;
- Naučiti vještine deeskalacije;
- Naučiti kako se stvara atmosfera inkluzije;
- Postati profesionalni nastavnik koji je svjestan svojih ličnih predrasuda i koji je u stanju kontrolirati te predrasude.

Koje ciljna grupa?

Ciljna grupa se definira kao:

- sve škole i svi nastavnici.

Ključne poruke i preporuke

- Profesionalnost mora karakterizirati etos čitave škole, a ne samo učionice. Zbog toga je presudna podrška direktora.
- Stvoriti okvir za škole kako bi mogle da osmisle obuku koja će odgovarati njihovim potrebama.
- Da bi nastavnik postao jači i otporan, mora proći kroz proces stalnog razvoja i razmišljanja.
- Obuka mora pružiti praktičnu pomoć nastavnicima.
- Nastavnici će učiti i razvijati se: stoga je neuspjeh dozvoljen samo kao dio procesa učenja.
- Treba biti svjestan mogućih razlika/izazova prilikom obuke neiskusnih i iskusnih nastavnika. Neiskusni nastavnici možda neće u početku imati šta da nadgrade, dok iskusni nastavnici mogu da odbiju da se promijene.
- Obuka ne treba direktno da se bavi radikalizacijom i ekstremizmom. Međutim, kada se pojave pitanja radikalizacije i nasilnog ekstremizma, važno je upoznati nastavnike s kontekstom: Tko definira što je „radikalno“ ili „ekstremno“?
- Mora se naglasiti razlika između znanja i emocionalnih kompetencija. Znanje je povezano s informacijama (gdje se dobivaju, kako se prenose), dok su emocionalne kompetencije povezane s načinom na koji se odnosimo (prema sebi, drugima, grupi i zajednici).
- Cilj je spriječiti nasilje, a ne ugušiti kreativnost ili radikalno razmišljanje.

Primjeri

- osnaženi nastavnici (opisano u zbirci RAN)
- IC (Integrativno kompleksno) razmišljanje (opisano u zbirci RAN)
- neurolingvističko programiranje (NLP) (opisano u zbirci RAN)
- podučavanje o kontroverznim pitanjima (opisano u zbirci RAN)
- škole u kojima se ovo događa mogu poslužiti kao primjeri dobre prakse.

2. Nastavnik kao facilitator za rasprave i grupne razgovore

Zbog čega je ovo važno za škole?

Uloga nastavnika se u velikoj mjeri promijenila. Ne bi se moglo reći da nastavnici rade mnogo više od samog prenošenja znanja učenicima frontalnim načinom nastave: njihova nova uloga jeste da olakšaju diskusiju, pa čak i žestoku raspravu o situacijama iz stvarnog života, događajima iz vijesti ili ličnog života njihovih učenika. Ove razgovore može pokrenuti nastavnik ili se spontano razvijaju. To zahtijeva od nastavnika da variraju različite pristupe i uloge: neutralni predsjedavajući, đavolji advokat ili podsjetnik na zvanični smjer, kao što je opisano u kompletu za obuku nastavnika „Podučavanje o kontroverznim pitanjima“⁴. Ova nova uloga koju nastavnici imaju u odnosu na svoje đake nije samo relevantna za sprečavanje radikalizacije, odnosno za zaštitu i izgradnju otpornosti. Ona je generička promjena nametnuta zahtjevnim vremenima.

⁴ Videti <http://pjp-eu.coe.int/en/web/charter-edc-hre-pilot-projects/teaching-controversial-issues-developing-effective-training-for-teachers-and-school-leaders> (Savjet Evrope: (2016). Living with controversy. Teaching controversial issues through education for democratic citizenship and human rights (EDC/HRE): Training pack for teachers (Strazbur: (Publikacije Saveta Evrope))

Pričanje, slušanje i naročito dijalog su načini učenja. Ljudima se daje pravo glasa: osjećaju da su uključeni i vjeruju da se njihova mišljenja uzimaju u obzir. Učenici moraju naučiti kako funkcionirati u demokraciji i shvatiti da to podrazumijeva (saslušati) različita mišljenja.

Koji je cilj ove vrste obuke?

Ova vrsta obuke postavlja sljedeće ciljeve za nastavnike:

- Znati koje uloge mogu da preuzmu u diskusijama (npr. olakšavanje ili diskutiranje).
- Biti uvjeren u svoje sposobnosti kada se pojave kontroverzna pitanja.
- Pokušati nastaviti razgovore čak i kada je to zahtjevno te proširivati poglede učenika potičući ih na razumijevanje različitih stanovišta.
- Pokazati učenicima da ima više, a ne samo jedna „dobra“ ideja.
- Promatrati učenike kao pojedince, a ne kao pripadnike posebne grupe na osnovu percipiranih rodni, rasni, etničkih, seksualnih i klasni identiteta. U tom smislu neće pomoći pitanja kao što su: „Što misliš o ovome kao žena/musliman?“
- Stvoriti okruženje u kojem nastavnici mogu upoznati svoje učenike s različitim argumentima i perspektivama.
- Imati svijest o tome da oni često misle da imaju „pravi odgovor“, a da studenti ovo poznaju kao „nastavničku agendu“.

Tko je ciljna grupa?

Ciljna grupa se definira kao:

- nastavnici.

Ključne poruke i preporuke

- Nastavnicima treba dozvoliti da podučavaju u svojoj oblasti specijalizacije: tako će se mnogo vjerojatnije povezati s učenicima i započeti dijalog. Svakom nastavniku potrebne su vještine komunikacije i dijaloga, što također može napraviti razliku u ostalim metodama vođenja debate.
- Obučiti više nastavnika iz zemalja iz kojih dolaze učenici i s kojima se učenici mogu poistovjetiti, jer tako mogu poslužiti kao uzori.
- Iako nastavnici možda misle da su pod pritiskom da uvijek daju odgovor, to nije realno. Bolje je biti otvoren i objasniti da jedna osoba ne može biti stručnjak za sve oblasti.
- Isto tako nastavnici uvijek moraju imati konkretan završetak/kraj za svoja predavanja: neophodno je pažljivo planiranje.
- Ako učenik koristi lažne/neistinite činjenice da bi obranio svoj stav, ne možete ga uvjeriti ako mu date drugačije informacije. Kada učenik smatra da ga nitko ne sluša, nastavnici moraju napraviti prostor za pritužbe; ponekad će učenici dovesti u pitanje informacije koje posjeduju ukoliko ste saslušali njihove pritužbe.

Primjeri

- Podučavanje o kontroverznim pitanjima.

B. Zaštita i stvaranje sigurnih demokratskih škola

3. Svijest i razumijevanje rizika od radikalizacije i vrbovanja

Zbog čega je ovo važno za škole?

Škole su na udaru i uvijek prve prepoznaju rizike od radikalizacije. Nastavnici se moraju pobrinuti da njihovi odgovori budu uravnoteženi i proporcionalni (ni pretjerano široki, ni pretjerano oskudni, a dati u pravom trenutku). Postoji i opasnost od demonizacije i kriminalizacije predmetne materije.

Ključ leži u stručnom razgovoru: nastavnici moraju prepoznati da je također neophodno razgovarati o radikalizaciji s kolegama i ostalim stručnjacima. Potrebno je promatrati radikalizaciju i vrbovanje kao rizik koji se svrstava pod zaštitu.

Koji je cilj ove vrste obuke?

Ova vrsta obuke postavlja sljedeće ciljeve za nastavnike.

- Razumjeti proces radikalizacije, motive i faktore radikalizacije, kao i profile i proces radikalizacije. Trebalo bi prepoznati moguće znakove da se nešto događa;
- Uništavanje mitova: odbacivanje mitova o radikalizaciji;
- Steći bolje razumijevanje termina „radikalizacija“. Definirati što „radikalizacija“ jeste, a što nije (!), istovremeno vodeći računa o preciznosti definicija;
- Staviti u kontekst lokalna pitanja u okviru globalnog fenomena radikalizacije;
- Svijest i razumijevanje rizika od radikalizacije i vrbovanja te njihova uloga u prevenciji;
- Veće znanje i samopouzdanje;
- Svijest o znacima i poznavanje koraka koje treba poduzeti;
- Shvatiti razliku između ličnih mišljenja i utvrđenih zajedničkih vrijednosti u školi i potencijalnog utjecaja ličnih predrasuda;
- Svijest o ulozi i mogućnostima u očuvanju principa;
- Poznavanje procedura i protokola.

Tko je ciljna grupa?

- Nastavnici i direktori škola.
- Mješovite grupe s ostalim stručnjacima, kao što su oni zaduženi za brigu o djeci i roditelji.
- Svi odrasli u školama („obrazovna zajednica“).
- Sadašnje „odabrano“ osoblje (obučeno osoblje s dodatnom odgovornošću i neophodnom obukom) – ovo podrazumijeva multiagencijsku obuku.
- Kompletno osoblje, kao dio postojeće obuke o zaštiti – moraju se uključiti protokoli o razmjeni informacija i stručni razgovori.

Ključne poruke i preporuke

- Upotrijebiti studije slučaja iz stvarnog života, po potrebi zadržavajući anonimnost:
 - ovako smo prepoznali znakove;
 - kakva je pozadina radikalizirane osobe?
 - ovo smo uradili;
 - to se dogodilo;
 - što bismo morali uraditi drugačije?
- Voditi računa da nastavnici rade s dokumentiranim studijama slučaja umjesto da dobijaju informacije samo iz medija.
- Nastavnicima je potreban ovaj tip obuke prije nego što počnu raditi s djecom na ovu temu.
- Nastavnici ne bi smjeli vidjeti sebe kao izolirane aktere kada je riječ o radikalizaciji u njihovoj školi ili okruženju. Djeca i porodice ne smiju biti osramoćeni ili „demonizirani“; opcija je čuvanje anonimnosti razgovora sa stručnim partnerima.
- Povezivanje s djecom je presudno, ali ne u pretjeranoj mjeri! Djeca provode više vremena sa svojim nastavnicima u školi nego s roditeljima, pa zbog toga nastavnici moraju proći ovu obuku.
- Direktna obuka je efikasnija od on-line obuke. Promjena stavova obično nije moguća putem interneta.
- Razvijanje zajedničkih vrijednosti, uključujući kulturu zdravlja i sigurnosti.
- Proces sprečavanja radikalizacije do nasilnog ekstremizma treba tretirati kao sprečavanje ostalih vrsta vrbovanja/regrutiranja zbog štetnih posljedica, npr. seksualnog iskorištavanja djece.
- Uključiti praksu razmišljanja kako bi se osigurao stalni napredak.
- Utvrditi stručni kodeks ponašanja.

Primjeri

- Škole i sigurnost: vidi <https://www.schoolenveiligheid.nl/> (Nizozemska)
- Kliknuti i provjeriti (Austrija).
- WRAP (Radionica za podizanje svijesti i prevenciju, Velika Britanija).

4. Kako pretvoriti škole u sigurni i demokratski mikrokozmos društva?

Zbog čega je ovo važno za škole?

Učenici mogu naučiti kako da postanu demokratski (aktivni) građani u sigurnom okruženju. Oni uče o demokratskoj strukturi i upoznaju se s njom. Učenicima se pokazuju demokratski načini promjene njihovog okruženja. Nastavnik stvara pojam „mi“. Stvaranje mikrokozmosa demokratskog društva nije isto što i stvaranje mikrokozmosa sigurnog društva. Sigurnost se odnosi na pedagoške vještine nastavnika, dok se demokracija odnosi na način organizacije škole.

Moramo se usredotočiti na poticanje demokratske otpornosti. Demokratska vitalnost zavisi od aktivnog građanstva i sposobnosti za obnovu uprkos izazovima; radikalne ideje i kritičko razmišljanje su ključne snage za obnavljanje i prilagođavanje. Aktivno učešće u debati potiče prilagođavanje i obnovu društva.

Koji je cilj ove vrste obuke?

Ova vrsta obuke postavlja sljedeće ciljeve.

- Upoznati cjelokupno nastavno osoblje s vrijednošću demokratske škole u demokratskom društvu i osigurati alate za uspostavljanje uslova za demokratsku školu. Razumjeti osnovne principe demokracije, kako formalne, tako i neformalne.
- Nastavnici i ostalo školsko osoblje moraju biti svjesni svojih važnih uloga kao ključnih članova demokratske škole.
- Poznavati strategije i praktična rješenja za stvaranje demokratske kulture i školske politike u učionici i na nivou čitave škole.

Tko je ciljna grupa?

- Direktori škola.
- Cjelokupno nastavno osoblje.
- Predstavnici roditelja i učenika mogu učestvovati u ovakvom programu obuke.

Ključne poruke i preporuke

- Učenje o demokraciji i pripadnosti društvu znači više „raditi“ nego „znati“. Djelotvornije je lično doživjeti lekciju umjesto slušati o njoj.
- Uspostavlja školski etos.
- Mora biti fluidno i podložno promjeni.
- Treba predstavljati nacionalne dijaloge i razgovore.
- Razumjeti da demokracija podrazumijeva mnogo više od dobivanja većine glasova.
- Razumjeti da je demokracija organizirani konflikt; nije moguće postići dogovor između svih strana, o svim temama i u svakom trenutku.

5. Fizička sigurnost

Zbog čega je ovo važno za škole?

Direktori, nastavnici i učenici moraju se pripremiti za napad (npr. napadač u školi) u nadi da će na minimum smanjiti posljedice ukoliko se napad zaista dogodi. Naprimjer, ovakva obuka poučit će osoblje i učenike kako da se sklone u učionice.

Koji je cilj ove vrste obuke?

Ova vrsta obuke postavlja sljedeće ciljeve:

- provesti procjenu rizika od incidenata;
- razumjeti različite modele intervencije: nasilje, evakuacija ili zatvaranje;
- znati šta treba uraditi u svakom slučaju i koju ulogu će preuzeti ostale ustanove;
- znati kako se zaštititi u učionicama u slučaju terorističkog napada;
- znati gde su izlazi za slučaj opasnosti;

- znati šta treba uraditi ako polarizacija preraste u nasilje među učenicima;
- naučiti kako pobjeći, sakriti se ili čak pružiti otpor.

Tko je ciljna grupa?

- Ključno osoblje koje treba obučiti za upravljanje rizicima za fizičku sigurnost kako bi se unapredile postojeće vještine i znanje osoblja koje je trenutno zaduženo za zdravlje i sigurnost.
- Cjelokupno osoblje koje mora imati redovnu obuku o podizanju svijesti i procjeni rizika, a sesije vode obučeni kadrovi.

Ključne poruke i preporuke

- Utvrditi lokalne multiagencijske protokole pokretanjem diskusija s relevantnim ustanovama kao što su policija, vatrogasna služba i lokalna uprava.
- Ključ za to je procjena rizika.
- Protokoli moraju biti u obliku komunikacijskog stabla, kako se detalji ne bi čuvali samo na jednom mjestu koje možda nije dostupno.
- Stablo odgovornosti koje određuje tko što treba da radi.
- Dodjela praktičnih odgovornosti: raščišćavanje hodnika, komunikacija sa štampom, društvenim medijima i roditeljima.

Primjeri

- Principi za sigurnost: Bježi, sakrij se i kaži (sadašnji model Ministarstva unutrašnjih poslova, Velika Britanija).

C. Vještine za suočavanje s današnjim izazovima

6. Medijska pismenost, lažne vijesti i zavjere

Zbog čega je ovo važno za škole?

Tinejdžeri koji su pretjerano izloženi tehnologiji (pametni telefoni i društvene mreže) poznati su kao „skrinejdžeri“. Njihov odnos s vršnjacima i ostalima često je neraskidivo povezan s upotrebom mobilnih telefona. Telefoni im takođe obezbjeđuju neprekidan priliv informacija iz zvaničnih novinskih agencija. Sve više, međutim, one pružaju razne tipove redistribuiranih „alternativnih činjenica“, tračeve, pa čak i namjerno konstruirane lažne vijesti i teorije zavjere čiji je cilj dezinformiranje i destabilizacija društava i zajednica.

Istovremeno ova tehnologija se može iskoristiti u pozitivne svrhe, za kampanju među vršnjacima i ostale oblike civilnog angažmana.

Koji je cilj ove vrste obuke?

Za nastavnike, i u didaktičkom i u pedagoškom smislu, moraju važiti iste kompetencije kada je riječ o medijskoj i informacijskoj pismenosti. Kompetencije su preuzete iz UNESCO-ve publikacije „Smjernice za medijsku pismenost za nastavnike“⁵ i podrazumijevaju sljedeće:

- razumjeti ulogu i funkcije medija u demokratskim društvima;
- razumjeti uslove u kojima mediji mogu obavljati svoje funkcije;
- kritički vrednovati medijske sadržaje u svjetlu funkcije medija;
- povezati se s medijima radi sopstvenog izražavanja i demokratskog učešća;
- revidirati vještine (uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije ICT) neophodne za izradu sadržaja generiranog za korisnike.

Tko je ciljna grupa?

- Nastavnici i rukovodstvo škole.

Ključne poruke i preporuke

- Bilo bi atraktivno i poticajno da učenici predstave nastavnicima svoje on-line svjetove, tehnologije i platforme.
- Uzimajući u obzir to da medijsku pismenost treba integritati i uskladiti s tradicionalnim nadležnostima u vezi s građanstvom, kritičkim mišljenjem i ulogom novinskih i medijskih kuća, obuka treba da se temelji na ulogama za nastavnike, a ne na čudesnom svijetu tehnologije.

Primjeri

Vidi: UNESCO publikacija „Smjernice o medijskoj pismenosti za nastavnike“ zbog primjera i praktičnih savjeta.

⁵ Vidi <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001929/192971e.pdf> (Wilson, C., Grizzle, A., Tuazon, R., Akyempong, K., & Cheung, C. K. (2013). Media and information literacy curriculum for teachers. UNESCO)

7. Obuka o depolarizaciji, tenzije u društvu, ulaganje u mir i socijalnu stabilnost

Zbog čega je ovo važno za škole?

Izgraditi most između subjekata i podržati zajedničke vrijednosti. Upravlјati sukobima identiteta i izgraditi koheziju. Uspostaviti siguran i konstruktivan dijalog i potkrijepiti ga argumentima.

Koji je cilj ove vrste obuke?

- Objasniti nastavnicima rizik od polarizacije i mehanizme koji potiču i ubrzavaju polarizaciju.
- Razviti stav i vještine za rješavanje sukoba: Kako upravljati emocijama i sukobom, kako se ponašati u takvoj situaciji?
- Stvoriti zajednicu praktičara i promovirati uzajamno/suradničko učenje.
- Pomoći nastavnicima da ostvare svoje uloge kao nastavnici i edukatori.
- Podići svijest o vrstama sukoba koji postoje i kako primijeniti upravljanje sukobima i usredotočiti se na vještine.
- Pomoći nastavnicima da nauče kako slušati i razumjeti te kako poučiti učenike da upravljaju sopstvenim osjećajima.

Tko je ciljna grupa?

Postoje dva nivoa ciljne grupe u ovoj vrsti programa obuke.

Prvi nivo

- Čitava škola.
- Školska zajednica: rukovodioci škole, nastavnici, edukatori, pomoćno osoblje, zainteresirane strane (socijalni radnici).

Drugi nivo

- Tim dobrovolјaca koji razvijaju stručnost.
- To ne mogu da urade zbog društvenih tenzija i društvenih problema. Za rješavanje polarizacije neophodan je i doprinos društva.

Ključne poruke i preporuke

- Učvrstiti i ojačati obrazovnu zajednicu.
- Osigurati podršku, vještine i znanje o (de)polarizaciji.
- Pronaći zlatnu sredinu između direktnog suočavanja s konfliktom i bježanja od njega.
- Škole moraju znati tko su partneri/stručnjaci u različitim oblastima.
- Obuka za osnovne vještine unaprijedit će čitavu zajednicu u školi.
- Obuka mora obuhvatiti iskustvene metode; ne treba biti samo informativni proces.
- Obuka se mora prilagoditi kontekstu svake pojedinačne škole.

Primjeri

- Obuka o upravljanju depolarizacijom.

8. Bavljenje kulturama, religijom, ideologijom i identitetom

Zbog čega je ovo važno za škole?

Škola je mikrokozmos društva u kome se vode velike debate o identitetu. Različite kulture i religije su važan dio izgradnje identiteta koji se bavi pitanjem: „Tko sam ja?“ Raznovrsnost učenika treba uzeti u obzir, a identiteti moraju biti inkluzivni, a ne isključivi. Kada učenici osjećaju da im je identitet „na udaru“, to je dobra početna tačka za rad s njima. Škole mogu pokušati boriti se s razlikama ili mogu potražiti sličnosti i usredotočiti se na ono zajedničko što učenici imaju. Ideologija jednakosti morala bi biti dio školskog etosa.

Koji je cilj ove vrste obuke?

- Povećati sposobnost nastavnika da naprave okruženje u kojem učenici mogu izraziti svoje poglede i pokrenuti teme koje su im važne;
- Baviti se razlikama;
- Podići svijest o temama identiteta (na osnovu ličnih priča).
- Učiniti da svi osjete da su uključeni.
- Povećati sposobnost učenika da surađuju.
- Pojedini nastavnici moraju biti svjesni ideologija o nejednakosti
- Nastavnici moraju biti svjesni sopstvenih predrasuda, kompetencija i ovlasti.
- Naučiti osnove o identitetu i ideologiji i kako to integrirati u određeni predmet.

Tko je ciljna grupa?

Definirane su dvije ciljne grupe.

1. Svi nastavnici moraju naučiti kako se stvara kultura inkluzivnosti i kako da ne pogoršavaju situacije.
2. Stručnjaci moraju steći obrazovanje o identitetu, ideologijama, o načinu kako da olakšaju kontroverzne debate, načinu oslobađanja isključivosti.

Ključne poruke i preporuke

- Školski identitet možda je u sukobu s individualnim identitetom. Fokus treba staviti na način na koji identiteti mogu funkcionirati zajedno.
- Ulični identitet treba držati van škole, a učenicima se mora pomoći da razumiju zašto.
- Moramo uzeti u obzir da identitet dominira u odnosu na „drugu“ nacionalnost odnosno religiju.
- Usredotočenost na školski identitet može pomoći u ublažavanju pretjerane (štetne) opsjednutosti nacionalnim i vjerskim identitetom.
- Nastavnici koji se plaše ili ne žele dodatne obaveze mogu se nagovoriti kada im se objasni da je u njihovom interesu da spriječe probleme u ponašanju, kao što su nasilje ili nedostatak discipline u učionici (ako se pravilno provede, ova obuka može pomoći i u upravljanju drugim vrstama ponašanja).

- Početna tačka je razmišljanje nastavnika o vlastitom identitetu i predrasudama: ideje koje su usvojili iz vlastitog okruženja i kako to utječe na njihov rad. Tako se povećava svijest.
- Primijeniti metode kulturalne pedagogije (kao što su slikarstvo, muzika i pozorište) da bi se prepoznale i njegovale kulturološke prednosti.
- Imati na umu da se diskusije o ljudskim pravima često koncentriraju samo na vjerske ili nacionalne aspekte: to je suviše uzak način shvaćanja i treba ga proširiti.
- Iskoristiti popularne reference kulture (kao što su fudbaleri i pjevači).
- Iskoristiti učenike rukovodioce (dati učenicima odgovornosti).
- Usredotočiti se na interakciju od dna do vrha hijerarhije.

Primjeri

- Podijeliti najbolje prakse, kao u sljedećem primjeru:
 - pokazati u razredu slike različitih identiteta;
 - svaki učenik piše o različitim identitetima;
 - fotografirati identitete u vašoj zajednici;
 - primijeniti kulturološke i ekspresivne metode.
- „Dialog macht Schule“: vršnjački multiplikatori različitog porijekla (Njemačka).
- Lična historija (biografske metode).
- Uspostaviti program razmjene između škola s učenicima iz različitih sredina.

Opće preporuke

1. Minimum zahtjeva za obuku: treba imati, lijepo je imati

Uopćeno govoreći učenje i razmišljanje o školskom etosu i osnovnim vrijednostima moraju biti stalni proces. Uprkos tome svim školama treba osigurati barem neku obuku o sprečavanju radikalizacije.

Ta obuka mora sadržavati sljedeće elemente.

1. Dobra priprema

- Jasna očekivanja koja su prethodno podijeljena s učesnicima.
- Domaći zadatak/pripremni rad mora biti utvrđen unaprijed za sve učesnike. Naprimjer, pripremite pitanje ili studiju slučaja ili pročitajte ovaj dokument.
- Postavite niske barijere za učešće. Sesija obuke na početku treba da traje maksimalno dva sata. Kada probudite interes, sljedeća sesija obuke može trajati duže.
- Pobrinite se da uprava/rukovodioci škole podrže obuku.

2. Direktno okruženje sa stručnom obukom

- Direktna obuka stvara zajedničko razumijevanje i prostor za razgovor.
- Nađite stručnog instruktora koji ima kredibilitet i zna da podijeli primjere iz realnog života.

3. Koncentriranje samo na sprečavanje radikalizacije

- Koncentriranje samo na sprečavanje radikalizacije i uloga nastavnika u tome: „Koja je tema, koji su znakovi i što mogu učiniti u vezi s tim pitanjem?“
- Omogućiti znanje, vještine i razmišljanje.

4. Praktično

- Osigurati praktične alate i radne materijale.

5. Specijalno prilagođeno

- Prilagoditi se problemima, nivou znanja i stepenu rizika u školi.

6. Poruka: „To je izvedivo“

- Obuka bi morala poručiti sljedeće: „Ovo je izvedivo: kao nastavnik ispunjavaš zahtjeve – ne moraš biti stručnjak za radikalizaciju da bi ovo uradio.“
- Stvoriti osjećaj zajedništva, jasno naglasiti da izazove ne može riješiti samo jedna osoba, učiniti da učesnici osjete da imaju podršku.

2. Pomisleki glede priprave programov usposabljanja

Na sastanku u Helsinkiju iznijeta su različita razmatranja i preporuke.

Iako je većina njih već obuhvaćena u prethodnim poglavljima, neke od općenitijih napomena su navedene u nastavku.

- Odlučite što su vaši prioriteti.
- Unaprijed porazgovarajte o raspoloživom vremenu (okviru).
- Uspostaviti ravnotežu različitih tipova ekstremizma.
- Koristiti primjere iz realnog života, jer su vjerodostojniji.
- Instruktori moraju biti stručnjaci s kredibilitetom.
- Nastavnici se mogu uključiti u ovu shemu: naprimjer, mogu da predstavljaju problematične situacije s kojima se suočavaju ili slučajeve zbog kojih su zabrinuti.
- Mora se pripremiti način na koji će obuka biti prenijeta u svakodnevni posao. Obuka mora biti praktična da bi nastavnici mogli da je iskoriste.
- Pitati organizatore drugih programa obuke kako provode ciljeve obuke i kako procjenjuju stepen ostvarenja ciljeva.
- Obuka mora biti privlačna kako bi potakla učešće: mnogo su efikasniji interaktivni programi s igranjem uloga i vježbama koje se provode individualno ili u malim grupama.
- O stavovima se ne može diskutirati u vidu predavanja. Vježbe su neophodne da bi ljudi prepoznali vlastite predrasude, uvjerenja i stavove.
- Ako obuka ima za cilj sticanje novih vještina, te vještine se moraju uvježbati, bilo u okviru grupe ili s glumcem.
- Nastavnici moraju biti uključeni u organizaciju programa obuke. Početna obuka za nastavnike može se pripremiti uključujući same nastavnike i započeti s izazovima s kojima se oni suočavaju.
- Treba razmotriti da li je obuka dobrovoljna ili obavezna; postoje prednosti i nedostaci u oba slučaja.
- Iskustvo pokazuje da dobrovoljna obuka ima održiviji efekt.
- Počnite s „problemom“: kratak jednosatni program s dobrim vježbama može dovesti ljude u kontakt s emocijama, što će olakšati njihovo praćenje u narednim obukama.
- Mješovita obuka: ako pojedinci učestvuju kao tim (npr. nastavnik, direktor škole i roditelj), oni imaju autoritativnu prednost da naprave promjene.

Translated within: